

Met kennis beter doen

Verslag Miniconferentie Gemeentelijk Dierenwelzijnsbeleid

Animal Sciences Group, Lelystad, 9 oktober 2008. Sprekers Paul Vriesekoop (directeur ASG); Kees Oomen (directeur landbouw LNV); Frank Dales (directeur Dierenbescherming); Fred Woudenberg (clusterhoofd GGD Amsterdam); Odd Wagner (wethouder Heemskerk); Ruth van der Leij (dierenarts); Hans Hopster (lector Van Hall Larenstein, onderzoeks-leider WUR); Reineke Hameleers dierenbescherming Limburg); Ans Christoph (CvB Citaverde College, lid Raad van Toezicht Dierenbescherming). O.I.v. Peter van Ingen.

Er ligt steeds meer op het bordje van gemeenten

Ze snuffelen eerste nog wat onwennig aan elkaar, de gemeentebestuurders, ambtenaren en beleidsmedewerkers die op 9 oktober bij de Animal Sciences Group in Lelystad deelnemen aan de eerste conferentie over gemeentelijk beleid en dierenwelzijn in de Nederlandse geschiedenis. Ze zitten bijna allemaal met wel een paar kwesties waarvan ze hopen dat anderen er meer van weten, of misschien zelfs opgelost hebben. Of ze komen de kat uit de boom kijken, zoals de Brabantse burgemeester die beseft dat aan het onderwerp dierenwelzijn niet te ontkomen valt, maar er in zijn gemeente nog niets concreets aan doet.

Op alle niveaus krijgen bestuurders steeds indringender met dierenwelzijn te maken, vertelt Kees Oomen, directeur landbouw van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Mediagenieke gevallen als vergunningen voor megastallen, springen het meest in het oog, maar in de lokale praktijk heeft men veel meer te stellen met gezelschapsdieren en niet te vergeten wilde dieren. Daarover moet er meer kennis komen, en die kennis moet breder verspreid worden onder belanghebbenden, van particulier tot beleidsbepaler, en van dierenhandelaar tot dierenbeschermmer. Initiatieven op die terreinen kunnen dan ook op ministeriële steun rekenen, ook financieel.

Maar er loopt ook al van alles. LNV, vertelt Oomen, werkt aan een basis cursus voor dierenambulanciers. Ook zoekt het ministerie

Kees Oomen, directeur Landbouw van LNV zegt spontaan ministeriële steun toe aan uitwisseling van kennis tussen gemeentes en bijdragen vanuit onderwijs en onderzoek.

momenteel uit wat nog acceptabel is als het om wilde dieren in circussen gaat, daar moet eind van dit jaar klaarheid in komen. Verder wordt hard gewerkt aan een bevredigender opvolger van de opgeschorte Regeling Agressieve Dieren, beter bekend als het pitbullverbod. Sinds kort timmeren zowel het Dierenwelzijnsweb (DWW - www.dierenwelzijnsweb.nl) als het Landelijk Informatiecentrum Gezelschapsdieren (LICG – www.licg.nl) aan de weg op het gebied van informatievoorziening.

Wettelijke zorgplicht

Ook Frank Dales, de directeur van de Dierenbescherming, constateert dat er veel aan het veranderen is, en dat vraagstukken van dierenwelzijn in steeds bredere kring steeds nadrukkelijker aan de orde komen. Maar ook zagen hij en zijn mensen de traditionele dierendag zo verloederen tot een commerciële kluif à la moederdag, dat de Dierenbescherming vijf oktober maar heeft uitgeroepen tot “vergeten dierendag”. Een dag om even stil te staan bij de onzichtbare dieren in de bio-industrie, in proefdierlaboratoria en bij dieren die bejaagd worden.

Maar zijn Dierenbescherming neemt ook praktischere initiatieven. Zo wil ze zich opwerpen als een soort dieren-ANWB, een soort wegwacht. Sommige gemeenten ontbreekt het ondanks hun wettelijke zorgplicht aan een goedlopende dierenambulance-organisatie. De dierenbescherming, meldt Dales, kan dan de regie overnemen, van melding tot nazorg.

Die zorgplicht is onvoldoende bekend en vaak een zorgenkind, weet dierenarts Ruth van der Leij: "Een gewond, gedumpt of verwaald dier dat ergens wordt aangetroffen geldt voor de wet als een gevonden voorwerp. Je moet er aangifte van doen en het bij de gemeente in bewaring geven. De gemeente moet het twee weken lang onderdak geven, verzorgen en zondig oplappen. Daarna pas mag het worden weggegeven, verkocht of afgemaakt. Alleen als in leven houden excessieve kosten meebrengt of medisch niet zinnig is hoeft die termijn van 14 dagen niet in acht te worden genomen."

Geïnteresseerde gemeenteambtenaren en wethouders hechten groot belang aan uitwisseling van kennis op dit nieuwe beleids-terrein.

Zwerfdierenopvang

Voor honden en katten is de opvang keurig geregeld, uitbesteed aan de ongeveer honderd asiels die Nederland telt. Maar konijnen, krielhaantjes, cavia's, schildpadden, reptielen, ratten en alle andere dak- en thuisloze dieren hebben het slechter. Die zijn afhankelijk van particuliere instellingen, of van een bijzondere voorziening bij een asiel of bij een afdeling van de Dierenbescherming. "Toch gaat het om flinke aantallen," zegt Van der Leij. "Al sinds jaar en dag heeft ruim de helft van de Nederlandse huishoudens een of meer huisdieren. Daar wonen tegenwoordig ruim vijf miljoen honden en katten, en ruim acht miljoen andere dieren – vissen niet meegeteld, die lopen immers zelden weg. Veel cijfers zijn er niet, maar ik weet dat in Utrecht de Dierenbescherming per jaar meer dan vijfhonderd konijnen opvangt, tweehonderd knaagdieren en honderd reptielen, uit zeven gemeenten. Bovendien stellen sommige dieren bijzondere eisen aan hun voeding en verzorging, waar vaak maar een instelling in het hele land mee overweg kan."

Meer nog dan onbekendheid met die gespecialiseerde centra, zegt Van der Leij, is geld een probleem. Opvangcentra hebben lang niet altijd financiële overeenkomsten gesloten met gemeenten in hun verzorgingsgebied, en als die er zijn dekken ze vaak de kosten niet. Sommige centra draaien zelfs uitsluitend op basis van particuliere liefdadigheid. "Het is," stelt ze, "zoals een medewerker van een opvanginstelling ooit van een ambtenaar te horen kreeg: 'wij betalen geen honderd euro opvang voor een konijn dat je voor 20 euro in de winkel haalt.' Dat lijkt logisch, maar tegelijkertijd klinkt het gek uit de mond van iemand die een wettelijke zorgplicht heeft."

Wethouder Odd Wagner uit Heemskerk pleit voor "service level agreements" met professionele partijen als dierenopvang en dierenambulance.

Dagvoorzitter Peter van Ingen zet met de organisatoren Frank Dales (DB), Hans Hopster (GKC-programma Welzijn van Dieren) en Henny Greven (DB) de puntjes op de i.

Bedrijfsmatige aanpak

Te veel gemeenten maken hun zorgplicht te slecht waar, meent Van der Leij. Reden waarom ze in haar eigen praktijk voor alles behalve honden en katten noodgedwongen bijklust als opvang- en herplaatsingsinrichting. "Maar zo hoort het natuurlijk niet," waarschuwt ze: "Gemeenten kunnen hun taken niet zomaar laten liggen, in de hoop dat goedwillende burgers de boel wel zo goed en zo kwaad als het gaat overnemen. Bovendien, met subsidiëren zijn ze er niet. De wet eist eenvoudig dat de kosten vergoed worden."

Het kan dan ook beter, meldt de Heemskerker wethouder Odd Wagner. Zijn gemeente contracteert instellingen als de dierenambulance gewoon als loonwerker. Geen subsidie dus, maar een bedrijfsmatige aanpak. En de kinderboerderij heeft een contract als eerstelijns dierenopvang.

Aan de andere kant zijn er gevallen als waarin een gespecialiseerde opvang landelijke betekenis heeft, maar alleen van de eigen gemeente subsidie krijgt. Daar is zo'n gemeente uiteraard ook niet

Wethouder Odd Wagner

onverdeeld blij mee. En wat is een reële prijs? Het blijkt dat er net zoveel bekostigingsvormen als diersoorten zijn. De ene gemeente rekent met 45 euro per dier, de ander trekt vier euro per inwoner uit, of een paar euro per verzorgd dier per dag. De een vergoedt ook veterinaire kosten, de ander niet. Met vervoer gaat het precies zo. Het is duidelijk dat er behoefte is aan onderling overleg en afstemming. Maar ook, merkt de Maastrichtse consulent milieu- en natuureducatie Wolters op, moet er iets gebeuren aan de tuincentra waar de gekste dieren voor het grijpen liggen. Anders blijft het dweilen met de kraan open.

Wagner wijst ook nog op de gezondheidsbevorderende werking van dieren op ouderen, van belang nu veel AWBZ-geld bij de gemeenten terecht komt. Ze zorgen voor meer beweging en minder eenzaamheid, maar dan moeten dieren wel toegelaten worden in bijvoorbeeld verzorgingstehuizen.

Dierplagen

Tegenover al die positieve zorg staat het ongedierte waarop burgers hun gemeente aanspreken. Maar ongedierte of, moderner, plaagdieren, bestaan niet, meent Fred Woudenberg, hoofd van het cluster leefomgeving van de Amsterdamse GGD. Woudenberg, die tevens lid is van zowel de Gezondheidsraad als de Risicocommissie van de Voedsel en Warenautoriteit (VWA), ziet alleen dierplagen. "Geen dier is uit zichzelf kwaad of schadelijk," meent hij: "Dat zijn dieren alleen als ze zich met te veel op de verkeerde plaats ophouden." Zijn afdeling is dan ook van ongediertebestrijding overgestapt op wat hij dierplaagbeheersing noemt: "Als ergens voedsel en schuil- en nestelgelegenheid is, komen dieren daar opaf, totdat er een evenwicht bereikt is. Dat evenwicht kan een plaag inhouden, denk aan duizenden kakkerlakken in een sauna, of stadsduiven die nestelen op het balkon. Als we alleen maar bestrijden, dus de dieren doodmaken, zal het evenwicht zich op termijn onherroepelijk herstellen en kun je weer opnieuw beginnen."

In plaats daarvan propageert Woudenberg een tweesporenbeleid: "Aan de ene kant moet je het evenwicht omlaag brengen. Dus zorgen voor minder voedsel, minder schuilplaatsen. Aan de andere kant kun je ook veel bereiken door de acceptatiegraad te verhogen. Bedenk dat dierplagen bestaan omdat ze door mensen ervaren worden. Soms kun je duidelijk maken dat het minder erg is, minder schadelijk dan men dacht. Ook dan is veel gewonnen." Dat laatste kan bijvoorbeeld door kinderen met dieren in contact te brengen, dieren op school levend te laten zien en te laten aaien. Het evenwicht verbeteren lukt bijvoorbeeld beter als je dwangmatige eendjesvoerders, die rattenplagen helpen veroorzaken en in stand houden, niet bars vervolgt, maar ze een plaats geeft in het systeem, als inspecteur.

Echt bestrijden doet de Amsterdamse GGD alleen nog als het niet anders kan, wat op zijn minst het bestaan van een gezondheidsrisico vereist. De pauwen uit het park waar de gemeente Krommenie last van heeft, omdat ze net buiten het park naar hun spiegelbeeld in de glimmende deuren van dure auto's pikken, zijn naar hoofdstedelijke maatstaven dus niet bestrijdenswaardig.

VVD-wethouder en voorvechter van gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid Robert Blom van Alphen a/d Rijn in gesprek met Marko Ruis, projectleider [www. dierenwelzijnsweb.nl](http://www.dierenwelzijnsweb.nl)

Maar uiteindelijk beslist Woudenberg's dienst niet over al dan niet ingrijpen, daar is de wet voor, en de gemeenteverordening. De dienst heeft een markttaak, ze bedient. Ze vult haar taak alleen in op een zo diervriendelijk mogelijke manier.

Allemaal mooi, is de ervaring van de gemeente Hillegom, dat aanpakken van broed- en nestelplaatsen, maar de vraag blijft toch vaak wie dat gaat betalen. Daar midden in het Groene Hart heeft men elk jaar weer te kampen met een spreuwenplaag, maar de diertjes wonen en nestelen in een buurgemeente, die zelf nauwelijks last ondervindt. Dieren trekken zich van grenzen nu eenmaal niets aan.

Botsingen

Dan is het tijd om het te hebben over de rol van onderwijs en onderzoek bij de vermaatschappelijking van ervaring en kennis. Hans Hopster, lector dierenwelzijn aan de hogeschool Van Hall Larenstein en onderzoeksleider dierenwelzijn bij ASG, ziet dat gezelschapsdieren een groeiende sector zijn, niet alleen in de economie maar ook in het hoger onderwijs. Nu al is driekwart van de aankomende studenten vooral geïnteresseerd in gezelschapsdieren. Dat gaat ten koste van de traditioneel dominante sector productiedieren, iets waar die sector nog last van gaat krijgen.

Maar dat groeiende belang legt ook meer druk op de gemeenten. En dat is niet alles: gemeenten krijgen ook steeds meer te maken met aspecten van ruimtelijke ordening. Met omstreden bouwaanvragen voor megastallen, maar ook en nog meer met zaken als schuilgelegenheid voor hobbydieren, bijvoorbeeld het half miljoen paarden dat in Nederland rondloopt. Schuilgelegenheid moet, het is een van de Vijf Vrijheden die zo'n beetje het dierequivalent vormen van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Maar die plicht om goed te zorgen botst soms met andere belangen.

Wethouder Wagner weet daar alles van: "Opeens zagen we dat er in elk weilje en achter elke plukje bomen buiten de bebouwde kom wel een bouwsel ten behoeve van een paard verrezen was, recht tegen het bestemmingsplan in. We dachten te gaan handhaven,

maar binnen de kortste keren stonden er vijfhonderd boze mensen in de hal van het gemeentehuis". Wat je dan doet? Toegeven, is de gezamenlijke ervaring van Wagner en bestuurders uit andere gemeenten die wel eens met soortgelijke problemen te maken gehad hebben.

Die problemen zullen niet minder worden, voorziet Hopster op basis van onderzoek. Kamervragen die de meeste aandacht kregen in de media de laatste jaren, gingen over zaken als megastallen en het gebruik van levende dieren in kerststallen. De druk op gemeenten zal dus verder oplopen, maar daar liggen ook kansen. Dieren staan dicht bij de mensen, en met een uitgekiend dierenwelzijnsbeleid kunnen gemeenten de band met de bevolking danig versterken.

Studenten

Bij het vormgeven van zo'n beleid kunnen MBO en HBO prima van pas komen. Gemeenten hebben vaak te weinig beleids capaciteit, terwijl studenten stages en opdrachten moeten doen. Die studenten kunnen allerlei zaken uitzoeken. Ze zijn er maar tijdelijk – stages en opdrachten lopen van een paar dagen tot maximaal twintig weken – en dus flexibel in te zetten, wat goed uitkomt omdat noden en accenten per gemeente verschillen. De behoefte hangt af van het al dan niet stadse karakter, van de geografie, van hoeveelheid infrastructuur, van de bouwactiviteit, en zelfs van de politieke en maatschappelijke kleur van raad en college.

Studenten kunnen bijdragen leveren op gebieden als de invulling van hondenbeleid en de nieuwe Regeling Agressieve Dieren, of hoe kinderboerderijen effectief in te zetten. Ze kunnen aspecten van voorlichting en educatie opzetten en uitvoeren, werken aan vestigingsvoorwaarden en kwaliteitszorg, helpen bij het ontwikkelen van best practices inzake overlastbestrijding.

Ze doen dat niet alleen, maar met een deskundig team op school achter zich, en daarachter weer het netwerk van groene kennisinstellingen in het land. Voor wat verder van de praktijk liggende vragen is er daarachter weer de Wageningse universiteit, waarmee een stevige band onderhouden wordt. Er is ook steun van het ministerie, dat het HBO heeft aangemerkt als draaipunt in de regionale kennistransfer. Het enige is dat voor elke aanvraag een passende bemensing gevonden moet worden, kom dus niet met dingen die morgen klaar moeten zijn.

Paul Vriesekoop, directeur Veehouderij van gastheer Animal Sciences Group in Lelystad pleit voor inzet van onderzoek en onderwijs bij ontwikkeling gemeentelijk dierenwelzijnsbeleid.

Projectgeld

Die ministeriële steun betekent ook dat er geld is. Een miljoen per jaar voor innoverende onderwijsmodules. Projecten aanvragen kan vanaf februari bij programmatrekker Hopster, dan weet iedereen voor de zomer wat er het komende jaar gedaan wordt. In de praktijk betekent het dat een gemeente zelf maar betrekkelijk weinig hoeft te investeren, voor zo'n vierduizend euro heb je een student.

Harry de Vries uit Amsterdam brengt op dat ze daar al vaak geprobeerd hebben om na te vragen hoe andere gemeenten bepaalde dingen doen, maar steeds vage antwoorden kregen. Zou het in kaart brengen daarvan nu niet typisch zo'n project zijn als Hopster bedoelt? En zou het niet mooi zijn om dat met meer gemeenten samen op te zetten? Houten, Heemskerk, Renkum en nog meer van de aanwezige gemeenten blijken daar zeker voor te voelen.

Dierenwelzijnscentrum

Van alles bij elkaar brengen is de kern van het Dierenwelzijnscentrum dat binnenkort in Limburg gebouwd gaat worden, vertellen Reineke Hamelaers en Ans Christoph van het Citaverde-college en de Dierenbescherming (zie ook <http://dierenwelzijn.regiolimburg.nl/> en http://www.youtube.com/watch?v=__uZMp2XBv8). Het moet een centrum worden waar alles wat met dierenwelzijn te maken heeft in geïntegreerd is, van dierenopvang tot lifestyle-achtige

zaken. Voorlichting en educatieve activiteiten als cursussen en trainingen krijgen er een plaats, maar ook moet er worden samengewerkt met maatschappelijke instellingen, bijvoorbeeld een ouderinstelling die het belang van gezelschapsdieren voor ouderen ziet. Kennis bundelen en verspreiden, en mensen en instanties met elkaar in contact brengen is het parool.

Voor studenten is het hoogst interessant als stageplek en gelegenheid voor praktijklessen, maar ook om kleinschalig toegepast onderzoek te doen. Citaverde doet VMBO en MBO, schooltypen vol praktische doeners. Gemeenten, met hun pot voor maatschappelijke stages, kunnen weer vruchten plukken van zulke onderzoekjes, en ze entameren.

Nog even de besluiten op een rij.....

Besluiten

Tot slot vraagt dagvoorzitter Peter van Ingen wat mensen gemist hebben. En dan valt de naam van de VNG. Er is brede behoefte aan een kennisbank, zoals de VNG die op andere terreinen wel verzorgt. Frank Dales blijkt dat al vaak bij de VNG te hebben aangekaart, maar hij krijgt, zoals hij zegt, "de deur niet open". "De VNG vertelt mij dat ze alleen actie ondernemen op aanvraag van gemeenten, dus jullie weten wat je te doen staat: ga op die deur kloppen, en doe het samen". Daar hebben de aanwezigen wel oren naar, ze zullen de koppen bij elkaar steken om als gezamenlijke gemeenten de VNG te bewegen een kennisplatform op te zetten. Totdat het zover is, belooft Hans Hopster, zal www.Dierenwelzijnsweb.nl in de behoefte voorzien. Nog dit jaar komt er een besloten omgeving binnen die site waar gemeenten hun kennis met elkaar kunnen delen.

Algemeen is het gevoelen dat er vandaag goede zaken gedaan zijn. Dat wil men vaker, dus komt er volgend jaar een vervolgonferentie. De organisatie daarvan staat inmiddels al in de steigers.

Hans Hopster

Contact DWW

Postbus 65, 8200 AB Lelystad
T: 0320 238206, M: 06 517 577 81
hans.hopster@wur.nl
www.dierenwelzijnsweb.nl